

YUNUS EMRE’NİN ŞİİRLERİNDE YARATILIŞ VE VAROLUŞ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

AN ASSESMENT ON CREATION AND EXISTENCE IN YUNUS EMRE’S POEMS

Aynur KOÇAK

*“Adımı Yûnus dakdum sırrum âleme çakdum
Levh ü kalemden öndin dilde söylenen benem”*

YUNUS EMRE

Özet

Mitolojiler ve dinlerde sözün gücüyle evrenin yaratılışı açıklanır. Sözün gücüyle gerçekleşen yaratımın ardından varoluş için de adlandırmanın önemi üzerinde durulur. Bu bağlamda Yunus Emre’nin şiirlerinde bu tarz inanış sistemi yerini bulmuş mudur? Yunus Emre, bunu dizelerine nasıl aktarmıştır? Ayrıca Yunus’un varlık bilinci konusundaki görüşleri nasıldır? Metin merkezli gerçekleştirilen bu çalışmayla bu sorular, 13. Yüzyıldan günümüze seslenen mutasavvıfın dizeleri vasıtasıyla cevaplandırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, yaratılış, varoluş, söz.

Abstract

Cosmogony is explained in myths and religions. In the wake of the creation, with the help of the power of the word, naming words is highlighted for existence. Is it within this concept that such a belief system located its own level in Yunus Emre’s poems? How did Yunus Emre adapted it to his verses? Moreover, what is Yunus’s opinion about existence awareness? Via this text oriented work, and through the verses of a sufi addressing today from 13th century. those questions listed above are tried to be answered.

Key Words: Yunus Emre, creation, existence, word.

İnsanoğlu kendini idrak ettiği andan itibaren, içeriği kendisince bilinmez olan var oluş ve yok oluş problemini çözebilmek, varlık bilincine ulaşabilmek için veya en azından anlamak için, kendisine yol gösterdiğine inandığı inanç sistemlerine, doktrinlere ve mitolojilere sarılmıştır. Dinî, felsefî ve mitolojik telakkiler tarih boyunca insana yaşamının anlamı üzerine bir takım açıklamalar getirmişlerdir. Düşünüş ve inanç sistemleri içinde “sözün gücü” temel unsur olarak kabul görmüştür.

Abdurrahman Güzel, Yunus Emre'nin inanç felsefesinin söze dayandığını dile getirirken özellikle onun “diyalog insanı” olduğuna vurgu yapar. *Güzel*'e göre “söz, insanlar arasında iletişim aracıdır ve söz söylemek, sorumluluk ister; onu omuzlayacak dil, ne uludur, ne mübarektir!” (2009: 25). Söz, onu bilen kişinin yüzünü ağartır:

Keleci bilen kişinin yüzünü ağartır

Sözi biçürüp diyenün işini sağ ide bir söz (121/102)

İlhan Başgöz'e göre de Yunus, bir “söz ustası”dır. Sözün olanaklarını kullanarak, şiirini güzel söylemek onun en büyük kaygısıdır (Başgöz1995: 62): *Şol sözü söylegil kim sözün hülâsasıdır*. Sözün gücünün Yunus Emre'nin dizeleri vasıtasıyla ortaya konulacağı bu çalışmada yaratılış, varoluş ve varlık bilinci başlıkları altında değerlendirmeler yapılacaktır.

I. YARATILIŞ

Mitolojik sistemde “gerçekliğin” sözle ve adlandırılmayla yaratıldığına inanılır. Sümerlerle ilgili çalışmalarıyla tanınan *Kramer*'e göre; “*Sümer filozofları, tanrısal sözün yaratıcı gücü olarak bir varsayım geliştirmişlerdir ki, bu bütün yakın doğuda bir inanç haline gelmiştir. Bu doktrine göre bütün yaratıcı tanrıların yapacakları iş, “bir plan ortaya koymak”, “kelimeyi söylemek” ve “ismi anmak”tır.*

Tanrı'yı ve buyruğunu ifade etmesi bakımından söz, mit dünyasında önemli bir yere sahiptir. Örneğin bir Polinezya mitinde “söz” sayesinde var oluş şöyle anlatılmaktadır:

“Başlangıçta yalnızca sular ve karanlıklar vardı. En yüce Tanrı İo, düşüncenin ve sözlerinin gücüyle suları ayırdı ve gökyüzü ile yeryüzünü yarattı. ‘Sular birbirinden ayrılın, gökler oluşsun, yer ortaya çıksın dedi!’ dedi. İo'nun bu kozmogonik [evrendoğumsal] sözleri (dünya da bu sözler sayesinde var olmaya başlamıştır) kutsal güçle yüklü yaratıcı sözlerdir.” (Eliade 2009: 392)

Türklerin evrenin, insanın ve diğer varlıkların yaratılışına ilişkin ilk tasavvurları ya doğrudan yaratılışla ilgili mitlerde ya da mitolojik özellik taşıyan destanlarda yer almaktadır. Örneğin Altay Yaratılış Mitlerinde açıkça görülür. Dünyanın yaratılması evrimle değil, birdenbire olmuştur. Sözle eylem birbirini izlemiş ve yaratılış sözün gücü ile gerçekleşmiştir (Koçak 2009).

Kutsal kitaplarda, Tanrı kelâmının gerçekleştirme gücü vardır. Tevrat'ta dünyanın altı günlük yaratılış süreci içinde Tanrı ne istediye bunları ifade ederek gerçekleştirmiştir. İncil'de de her şeyin başına söz koyulmuştur. Tanrı kelâmı için İncil'de şu ifade geçer: “*Kelâm başlangıçta var idi ve Kelâm Allah nezdinde idi ve Kelâm Allah idi.*”

Burada dikkat edilmesi gereken “Kelâm Allah idi” ifadesidir. Kur’ân-ı Kerîm’de de Allah, bütün evreni sadece tek bir emirle “*Kün*” sözüyle yaratılmıştır. Görüldüğü gibi “söz” her şeyin öncesi olarak nitelendirilir ve yaratılış sırasında sergilediği işlevsel yönüyle kutsal kitaplarda ilk öge olma özelliğini korur. Tanrı’dan gelmesi bakımından bütün etkinliklerin kaynağı olan kelâmın “gerçekleştirme gücü” bulunur. Yunus Emre de sözün gücünü cennet ve cehennem algısıyla ortaya koyar. Yunus’a göre, bir söz dünya cehennemini sekiz cennete bile çevirebilir:

Kişi bile söz demini dimeye sözün kemini

Bu cihân Cehennem'ini sekiz uçmag ide bir söz (121/ 102)

O halde sözün kıymetini bilmeli ve boş yere söz sarf etmemelidir:

Söz kıymetin bilenlere söyleyeler söz gevherin

Anlarun manisini almayana satmayalar (82/57) (Karaman ve Raif Yelkenci nüshalarında bu şekilde geçiyor.)

Yunus Emre, “Risaletü’n-Nushiyye” adlı mesnevisinin girişinde toprak, su, hava ve ateşten insanın yaratılışını anlatır. Bu, Allah’ın hikmetinin şerhidir. Allah’ın hikmeti ve O’nun ateş, toprak ve yele özellikle “söylediği” ifade edilir:

Pâdişâhun hikmeti gör neyledi

*Od u su toprag u yile **söyledi** (27/1)*

Allah, Âdem’i yaratmaya kendi adıyla “Bismillah” deyip başlar:

*Bismillâh **diyüp** getürdi toprağı*

Ol arada hâzır oldu ol dağı (27/2)

II. VAROLUŞ

Sözle yaratılan varlığın anlam kazanması yani var olabilmesi ancak ona ad verilmesiyle mümkün olur. Ad, kişiyi veya nesneyi diğerlerinden ayırmak üzere verilir. Ad koyma, var olmayla bir tutulur. Sözlü bir gösterge olan ad, gücünü sözden alır. Sözün sahip olduğu kudret ve güç sayesinde, adın neden insan hayatı üzerinde büyük etkisi ve yönlendiriciliği olduğu düşüncesi açıklanabilir.

Sözün sınırların nerede başlayıp nerede biteceğine karar veren tek güç olması beraberinde adın konulduğu varlığın dünyadaki rolünü de belirler ve ona bir faaliyet programı çizer. Bu açıdan bakıldığında hem insan hem de canlı cansız bütün varlıkların sahip olduğu adlarla arasında organik bir bağ vardır. Ad, sadece bir gösterge olarak kalmaz, varlığın bir parçası olmayı da aşarak onun ta kendisi olur. Bir Altay yaratılış mitinde: “Tengere Kayra

Kan” kendisine benzer bir varlık yaratır ve ona ‘Kiji’ adını verir. Bir başka Altay yaratılış mitinde de “Ülgen” suyun üstündeki kilden sözün gücüyle yarattığı insana “Erlık” adını verir:

“İnsanda toplanmıştı, her çeşitten yeterlik

*Bu ilk insanın ise, adı olmuştu **Erlık**”* (Ögel, 1971: 435)

Kutsal kitaplar da adın önemli bir unsur olduğuna vurgu yapılıır. *Tevrat*’ta canlılara ad verme görevinin Âdem’e verilmesi şöyle nakledilir:

“Ve Rab Allah dedi Âdem’in yalnız olması iyi değildir; kendisine uygun bir yardımcı yapacağım. Ve Rab Allah her kır hayvanını ve göklerin her kuşunu topraktan yaptı; ve onlara ne ad koyacağını görmek için Âdem’e getirdi; ve Âdem her birinin adını ne koydu ise, canlı mahlûkun adı o oldu.” (Eski Ahit, Tekvin, Bap, 2/18-23).

“Ve Âdem karısının adını Havvâ koydu, çünkü bütün yaşayanların anası oldu.” (Eski Ahit, Tekvin, Bap, 3/20-21).

Kur’an-ı Kerim’de, söz aracılığıyla dünyayı yaratan Allah, eşyaya verdiği adları Âdem’e öğretir:

“Ve (Allah), Âdem’e, (Allah’ın) isimlerinin hepsini (bu isimlerdeki hikmetleri) öğretti. Sonra onları meleklere arz ederek dedi ki: “Haydi sadıklardan iseniz bunları isimleri ile bana haber verin (söyleyin).” (Ku’ran-ı Kerim, Bakara /31)

Buradan adın ilk insanla beraber var olduğu anlaşılmaktadır. Adın varlığı ilk insanın yaratılması ile başlamıştır. Kurân’da yer alan “Allah Âdem’e bütün isimleri öğretti” ifadesi bunun açık göstergesidir. Adı genel anlamda varlıkların birer sembolü olarak niteleyebiliriz. Adın bu işlevini daha belirgin kılmak için *Seyyid Kutub*’ un ifade ettiği şu düşünceler oldukça anlamlıdır:

“Allah’ın hilâfet anahtarlarını teslim ettiği bu yeni vücut bulan varlığa verdiği büyük sırrın bazı özellikleri vardır. Çünkü bu sır, eşyaya rumuzlar verme şeklinde isimler verme sırrıdır. Bu sır şahıslara ve hissedilen eşyaya işaretler vererek dille telaffuz edilen isimlendirme kuvvetidir. Bu kudretin insan hayatında büyük önemi vardır. Eğer insana eşyayı isimlerle rumuz haline getirme kudreti verilmeseydi, bir insanın diğerinden bir şey isterken veya o şey hakkında malumat edinmek arzularken karşılaşacağı güçlükleri tasavvur etmek gerek. Bu kudretin kıymeti ancak o zaman anlaşılabilir. Meselâ bir hurma ağacını anlatmak isteyen kişinin ağacı omuzlayıp getirmek mecburiyetinde kalacağını düşünün...

Herhangi bir şahıs hakkında malumat edinebilmek için onu yanınıza çağırarak mecburiyetinde olacağınızı düşünün... Hayatı bu güçlükler içerisinde tasavvur edin.

*Şayet Allah insana ifade kudretini vermeseydi, karşılaşılacak güçlükleri düşünün...
Yaşamak hiç mümkün olur muydu?” (Şengüler 1991: 3-4)*

Yukarıda ifade edildiği şekliyle adın, ait olduğu kişinin belli özellikleriyle zihnimizde canlanmasına yardımcı olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle kişi ile adı arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Kişinin adı onu bütün özellikleriyle tanıtmaya yarayan bir semboldür. Adın bu özelliği onun önemini daha da belirgin kılar. Temelini su ve toprağın oluşturduğu ilk insan, “Âdem” adını alır. Yunus Emre, “Dîvân”ında insanın yaratılış sürecini şu şekilde şiirleştirir:

*Topragı kadarladı sûreti hat bağladı
Durgurdu dört âleti adın insân eyledi (379/ 3)*

“Risâletü’n –Nushiye”de sadece toprak ve su insanın var olmasında yeterli görülmez. Canlı yaşayan bir varlık durumuna geçmesi “ad” aldıktan sonra gerçekleşir:

*Toprag-ile suyu bünyâd eyledi
Ana Âdem dimegi ad eyledi (27/3)
(...)
Yıl gelüp ardınca debitdi anı
Andan oldı cism-i Âdem bil bunı (28-4)*

Yunus’un bu dizelerinde gördüğümüz gibi, asırlar önce kendisine verilen ad aracılığıyla var olan ilk insan, bundan sonra da bu adla yaşayacaktır.

Bu ad verme neye göre verilir? Türk destanlarında kahramanın ad alması, belli şartları yerine getirmesinden sonra gerçekleştirilir. Aynı zamanda kahramanın yeniden doğumunu simgeleyen bu şartlar, kahramanın ‘alplık’ göstermesi olarak değerlendirilir ki özellikle onun maddî dünya üzerinde kurduğu gücü ispatlayıcı türdendir. Destan devrine baktığımızda ise “ad koyma” ve “yol gösterici olma” meziyetlerinin her zaman tek bir kişide toplanmadığı da görülür. Örneğin, Oğuz Kağan Destanı’nda Oğuz Kağan’ın kendisi ad koyucudur. Ancak burada yol gösterici olan gök tüylü gök yeveli bir erkek kurttur.

İslâmiyet’in etkisiyle bu durum maddî dünya üzerindeki gücün manevî değerler üzerine yoğunlaşması şeklinde bir gelişme, değişme gösterir. Göçebe hayat tarzına hâkim olan maddî dünya görüşünün yerini tasavvufî düşüncenin almaya başladığı bu süreçte “ad verme”nin işlevinin değiştiği görülür.

Yunus’a kadar gördüğümüz ad koyan, tanrı kutuyla donanmış bilge kişiler maddî dünya üzerinde hünerlerini sergilemektedirler. Keramet sahibi velilerin var olan bir sorunu çözmek, bir eksikliği gidermek ya da bir ihtiyacı karşılamak şeklinde güçlerini sergilemeleri

sonucu ad alırlar. İlk bakışta maddî dünya üzerinde söz sahibi olmak gibi görünen bu güç, kaynağını Tanrı'dan alması bakımından, destan döneminde kahramanın sergilediği güçten ayrılır. Burada madde üzerindeki hâkimiyet, kaynağını maneviyattan alır. Tanrıya yakaran, her an ibadetle meşgul olan veli, Tanrı'nın kutsiyetiyle donanmış olduğundan maddeye hükmedebilmektedir. Velilerin kerametleriyle ad sahibi oldukları ya da ad verdikleri görülmektedir. Bu, bilek gücüyle savaşarak değil, gönülden edilen yakarıyla, kerametlerle gerçekleşir.

Yunus Emre'nin ad alması kerametler vasıtasıyla gerçekleşmez. O, tüm gerçekliği içine baktığında görür. Adını ya "aşk" verir ya da "kendi" koyar. Yaratılışın sırrına erdiğinde var olduğunu anlar. Bu sırta aşk ile ulaşır. Ad ile varoluş arasındaki sıkı bağı göstermesi bakımından adının "aşk" tarafından verildiğini söylediği şu dizeleri dikkat çekicidir:

Bana giriş didiler 'ışka giriş didiler

Benüm adum 'ışk virdi ben durmazam kolmaşda (320/ 4)

Yunus, varlığın sırrına ermesiyle kendisinin Tanrı'nın bir parçası olduğunu kavrar:

Adumı Yûnus dakdum sırrum âleme çakdum

Levh ü kalemden öndin dilde söylenen benem (206/ 9)

(...)

Yûnus eydür hîç şek degül ol benven ü ben olvanun

Ben ne dirisem dost tutar dost didügin ben tutaram (197/180)

dizelerinde Yunus'un kendi adını kendisinin vermesi, bu kavrayışın sonucu olarak kendisini Tanrı'nın bir parçası olduğunu fark etmesi anlamını taşımaktadır.

Burada, ad koyma işini, Tanrı'nın kutsallığını bilgeliğinde gösteren kişilerin yaptığı hatırlanmalıdır. "Benim adım aşk verdi" ifadesinde "özün içi"ne yöneldiğini gördüğümüz Yunus'un, "Adımı Yunus taktım" dizesinde bu yönelişinin biraz daha ilerlemiş olduğu açıktır. Fenomenoloji, özün görülmesine büyük önem verir. *Husserl*'e göre öz, rastlantısal olmayan ve nesnel zaman içinde değişmeyen bir değerdir. Bunun ortaya çıkması şeylerin/ fenomenlerin kendilerine gitmeyi/dönmeyi temel hareket ilkesi olarak benimser (Korkmaz 2000: 266). Yunus, özünü Tanrı'da bulmuştur. Bu andan sonra adını "Âşık" koyar:

İlk adum Yûnus'ıdı adumı 'âşık dakdum

Terk itdüm ud u edeb şöyle haber bırakdum (245/ 1)

Yunus şiirlerinde kendisine "Derviş Yunus", "Kul Yunus", "Âşık" gibi adlar vermektedir. Oğuz Kağan destanının İslâmî versiyonunda da kahramanın kendisine Oğuz

adını verdiği bilinmektedir. Oğuz Kağan'ın ilahi yönü nasıl böyle bir vurguyla izah ediliyorsa Yunus'un dizelerinde de aynı vurguya dikkat etmek gerekir. Nitekim Yunus da adını soranlara Şu dizelerle Şöyle cevap verir:

Bu cismüm belâsıdur adum Yûnus olduğı
Zâtum sorar olursan sultâna benem sultân (281/ 7)

Bu aşamadan sonra artık Yunus, herhangi bir insan değildir. Gerçeği özümsemiŐ, aşkın kılavuzluğunda “deli” olmuştur. Kendisinin Tanrı'nın bir parçası olduğu inancından hareketle “sırrı” dünyaya anlatmayı, insanların bu sırra ulaŐmasında onlara kılavuzluk etmeyi vazife edinir. Çünkü o, bir kez “Hazret”e yüz sürmüŐtür:

Delü oldum adum Yûnus 'ışk oldu bana kulavuz
Hazret'e değin yalnız yüz süriye varan benem (193/ 9)

Yunus gelenekleri kırarak, gözle görünmeyen ancak insanın Tanrı'ya ulaşması yolunda ona yardımcı olan değerlere ve engel olan durumlara ad verir. Yunus Emre, insanın kendisiyle başa çıkmasının yollarını, onu Tanrı'nın istediği Şekilde yaŐamasından alıkoyan nefsin özelliklerini kiŐileŐtirerek gösterir. Burada, Yunus'un yol gösterici vasfına değinmek, ad verme geleneğinde ad koyucunun nitelikleri arasında göze çarpan “yol gösterme, rehberlik etme” yönünün hatırlanması bakımından gerekli görölmektedir. Oğuz'un müŐkülünü çözen Dede Korkut da bu yönüyle anılmalıdır. Yunus bu meziyeti, yaşadığı aşkın kendisini olgunlaŐtırması sonucu edinmiŐ olsa gerektir.

Yunus Emre'nin, “Risâletü'n-Nushiyye”sinde, somut olmayan varlıklara ad vererek onları kiŐileŐtirdiđi de görölür. O, bu eserinde kiŐileŐtirme yoluyla insanı bekleyen tehlikeleri ve bu tehlikelere düŐmemek için çözümleri somut bir biçimde sunar. İŐitme ve düşünme gibi özellikleriyle kiŐileŐtirilen, kendisinden yardım isteyen, kendisine danışanlara öğütler veren “Akıl” adalet sahibi, ulu bir kimsedir ve bu adı alması onun gerçek bilginin kaynağı olduğunu gösterir niteliktedir. Gerçek mutluluk ‘Akıl’a danışılarak elde edilir, çünkü hedefe varmak için iyi bir danışmandan, yol göstericiden akıl sormak gerekir.

III. VARLIK BİLİNCİ

İnsan, kendine ve evrene ait tüm karŐılıklı etkileŐimler sürecinin sorumluluğun yüklenebilecek üstün bilincin adıdır. Evrensel anlamdaki yaŐamın olumlu yönde ilerlemesi, bu üstün bilincin, kendini fark ediş kılavuzluğunda “yapıcı” ve “yaratıcı” etkinliğe

yönelmesine bağlıdır (Korkmaz 2000: 269). İnsanın yaratılışı, var olduğunu ve varlığını anlamak için yeterli değildir. Adlandırılmayla birlikte var olduğunu anlayan insan, hayatta inandığı şeylerin ölüm ile yok olduğunu görür, ancak ölüm karşısında çaresiz kalır. Bu kez varlığı sorgulamaya, anlamlandırmaya çalışır.

Var olan karmaşayı çözmek için yaptığı sorgulama, varlık bilincine ulaşmasını ve mutluluğu yakalamasını sağlar. İşte, Yunus Emre insanın bu mutluluğa kendisini aşan ebedî varlığı bulmak ve onun aşkı ile yaşamak suretiyle ulaşabileceği düşüncesindedir.

Yunus'a göre aşk, yeryüzünde Tanrı'nın tecellisi olan insana, kim olduğunun farkına varmasını sağlar:

*'İşk şevkından 'âlem toldı bu 'âşıklar andan geldi
'İşksuz biten çiçek soldı 'ışkıladur dirlik hoşı (382/ 4)
(...)
'Aklum başuma gelmedi 'ışk şarâbın tatmayınca
Kandalıgum bilimedüm girçek ere yitmeyince (347/1)*

Ölüm düşüncesiyle de varoluşun anlamını bulan Yunus Emre'ye göre insan, Tanrı'yı bilmek için yaratılmıştır. Dolayısıyla insan bu bilinçle yaşadığı sürece ebediyete ulaşabilmekte, bu bilince ulaşmak içinse insanın kendine, özüne dönmesi gerekmektedir. Bu yolla kendini bilen insan, korkularından kurtulur:

*Nitekim ben beni bildüm diledüğüm Hakk'ı buldum
Korkum anı buluncadı korkıdan kurtuldum ahî (393/ 11)*

Kişinin kendini bilmesi, varlığı keşfetme yolu olan “ölüm” düşüncesiyle mümkün olabilmektedir. Ölüm, mutlak varlığa ulaşmada bir araçtır. Yunus'a göre, Tanrı'ya ulaşabilmesi için evvelâ ölüm veya yokluk çölünü aşması lazımdır. Ancak yokluk fikri insanı varlığa götürür. “Ölmeden önce ölme”nin de anlamı budur:

*Ten fânîdür cân ölmez çün gitdi girü gelmez
Ölürise ten ölür cânlar ölesi degül (174/ 2)
(...)
Mansûr'idum ben ol zamân uş yine geldüm bunda ben
Yak külümi savur yile ben Ene'l-Hak didüm ahî (392/ 8)*

İnsan gerçeği ancak kendisine, iç dünyasına döndüğünde kavrar. İnsanı ve evreni kendi varlığını bildirmek için yaratan Tanrı, yeryüzünde tecelli etmiştir. Yunus, bu düşünceden yola çıkarak mutlak gerçeği, Tanrı'yı “benim ile ben olan” ifadesiyle dile getirir:

*Bende bakdum bende gördüm benimile ben olanı
Sûretüme cân olanı kimdüğini bildüm ahî (392/ 2)*

(...)

*Asılda 'âşık u ma'şûk u 'ışk bir
Bu birden gerçi kim yüz bin görindi (432/411)*

Yunus'a göre, kendisine değer vermeyen kimsenin gözleri kördür. Gözleri gerçeği görmeye kapalı olan insanın varlığı da yoktur. Dünyaya gelmek var olmak anlamına gelmediği gibi, ölmek de yok olmak anlamına gelmez:

*Ol dostıla bâzârumuz fülân vaktan berü degül
Severidük ma'şûkayı henüz gelmedin cihâna (311/ 6)*

(...)

*Ben bu sûretten ilerü adum Yûnus degül iken
Ben olıdum ol ben idüm bu 'ışk sunandayıdum (186/11)*

Âdem dört unsurdan yaratılmış ve ardından “can” eklenmiştir. Can ise bu dünyadan çok önce, “Bezm-i Elest”ten beri var olandır. Bu da varoluşun dünyaya gelmeden öncesine dayandığını ifade etmesi bakımından önemlidir:

*Elest'de bileyidük göz açduk “Belî” didük
Yûnus'ıla gayrını kamu birden eyledi (380/ 11)*

İnsanın yeryüzüne gönderiliş sebebi “Tanrı'yı bilmek”tir. Bu evrende yalnız insan, özündeki Tanrısal nitelikleri artırıp, yokluk ve karanlık niteliklerini eksiltebilir, hatta yok yok edebilir. Bunun için insanın yüreğine bırakılan sevgiyle sevgiyle şeriat, tarikat, marifet makamlarını geçmesi en yüksek derece hakikate ulaşması gerekir. Hakikat aşamasında insanın özünde kötülük kalmayacak, yokluk ve karanlıktan gelen her şey eriyip yok olacaktır. İnsan, hakikate dünyada ulaşmalıdır. Yunus, dış dünyaya bakarak bu ‘mânâ denizi’ne ulaşmıştır:

*Ma'nî bahrine talduk vücûd sırrını bulduk
İki cihân ser-te-ser cümle vücûdda bulduk (150/1)*

Yunus, insanın dünyaya gelişini, zaten var olan “can”ın ete kemiğe bürünmesi olarak değerlendirir. Kendisini yoktan var eden kudret gölgesinde şiirlerini söyleyebilmektedir:

Yogiken var eyledün topragiken cân virdün
Kudret diliyle andun dilüm söyler eyledi (374/8)

İnsanın kendisini tanıması, “gerçeklik”e ulaşması için yeterli değildir, ayrıca fedakârlık gerektirir. Kendini tanıdığı kadar, nefesine de hâkim olmayı bilmelidir. Yunus, insanların çoğunun başaramadığını başarmış ve insanı, dış dünyaya bağlayan ihtiraslardan kurtulmuştur:

Varlığum yokluga degşürmişem ben
Bugün câna başa kalmazam ayruk (145/ 3)

Bu nedenledir ki Yunus, gerçeği görmeyi engelleyen maddî hırstan uzaktır, dünya malına meyletmez. Bu dünyada onu mutlu eden sadece aşktır:

Ne varlığa sevinürem
Ne yokluga yirinürem
‘İşkunla avınuram
Bana seni gerek seni (403/ 2)

Sonuç

Yunus Emre, şiirlerinde kendi adını kendinin vermesi onun varoluşun anlamını kendi içinde, özünde görmüş olmasından kaynaklanmaktadır. Yunus, varoluş sebebini anlamayı sağlayan değerleri ve anlamayı engelleyen zaafı somutlaştırmakta, böylelikle gerçeğe ulaşmak isteyen insana yol göstermektedir. Nefsine hâkim olmasını öğütlediği insan, kendine döndüğü vakit yaratılış bilincine ulaşacaktır. Onun, “Yunus adını alma” ve “var olma” amacı yol göstermektir. Bu görevi de şiirleriyle yerine getirdiğini de şöyle dile getirir:

Yûnus oldıysa adum pes ne ‘aceb
Okuyalar defter ü dîvânımı (412/ 8)

KAYNAKÇA

BAŞGÖZ, İlhan, (1995), *Yunus Emre: Araştırma ve Şiirlerinden Güldeste*, Bloomington: Indiana University; İstanbul: Pan Yayıncılık.

ELIADE, Mircea, (2009), *Dinler Tarihine Giriş* (Çeviren: Lale Arslan) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

GÜZEL, Abdurrahman, (2009), “Yunus Emre’nin Eserlerinin Konularına Göre Tasnifi”, *I. Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildiri Kitabı-08-10 Ekim 2008*, (Ed. Necdet Sağlam, vd.), Aksaray: Aksaray Üniversitesi Yayınları.

KOÇAK, Aynur, (2009), “Türk Mitolojisinde Söz ve Adlandırma Üzerine”, *Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu 25-27 Nisan 2007*, C.2, Erzurum 2009,727-734.

KORKMAZ, Ramazan, (1999), “Fenomenolojik Açından Tepegöz Yorumu”, *Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni*, (Haz. Alev Kâhya Birgü-Aysu Şimşek Canpolat), Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 259-269.

KRAMER, S. Noah, (1990), *Tarih Sumer’de Başlar*, (Çeviren: Muazzez İlmiye Çığ), Ankara: Türk Tarih Kurumu.
ŞENGÜLER, Şahabeddin, (1991), “Sünnette Ad Koyma”, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tefsir ve Hadis Bölümü Hadis Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.
TATÇI, Mustafa, (2008), *Yunus Emre Divanı Tenkitli Metin*, İstanbul: H Yayınları.
-----, (1991), *Yunus Emre Divânı- Risâletü’n-Nushiyye –Tenkitli Metin*, III, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.